

האלו! אמנון, אתה שם?

פראקטיק מאור, חיונית מאור, ספורטאית. היא אהבה לרקוד, לעשות חיים, לשחות. לפי התמונות היתה יפה מאור, גבוהת-קומה, בעלת עיניים כחולות ושיער שחור, שנערס על ראשה כמיגדל, באופנת הימים ההם.

לפני הנשואין, אילצה אמי את אבי ללמוד לשחק טניס, ואילו אמי למדה בעל-פה חלקים מהחלק הראשון של פאוסט של גתה. למחרת הנשואין הניח אבי את המחבט, ולא נגע בו עד יום מותו, ואילו אמי לא זכרה עוד אף שורה אחת של פאוסט.

מכיוון שאדם הוא תערוכת של תכונות שעברו אליו מהוריו, בדרך של תורשה וחינוך, הצירוף המיקרי של תכונות אלה מהווה את עיקר אופיו, כשם שצירוף של תכונות גופניות, שירש מהם, מהווה את פניו וגופו. אני מניח שכל אדם שואל את עצמו, מדי פעם: מה ירשתי מאבי ומה מאמי?

אבי היה אינטלקטואל באופיו, מרדן, כופר-בסמכות, איש של "רוקא", ללא-תקנה, מאמין בכני-אדם ובאנושות, שסבר כי חובתו היא לעשות למען הכל ולעזור לוולת. היה חבוו בו דון קיחוט. אך הוא היה גם ראגן, בעניינים גדולים וקטנים. הוא חשש תמיד לאחר לרכבת, והיה מן הראשונים שהבינו כי גרמניה התפוך גיהנום ליהודים. לכן אני חי.

אמי אינה אינטלקטואלית. היא מעשית. היא לא ידעה מהי דאגה ליום המחרת. אחרי כל מכה שהנחיתו עליה החיים הארוכים — מות אחי הבכור במלחמה, מות אבי, מות אחותי הבכורה — התאוששה כעבור זמן קצר והמשיכה בדרך. את התכונה הזאת ירשתי ממנה.

בגרמניה היינו אמירים. אבי עשה הון כאינפלציה של 1923, שבה נולדתי, ואת הכישרון הזה לא ירשתי. עוזרת צמודה היתה בכיתנו. אך אמי לא התבטלה. היא בישלה, כבשה ירקות, ניהלה את משק הבית, תפרה, רקמה, סרגה, ולפעמים עזרה לאבי במישר שלו (אבי היה או כונס-נכסים, ובגלל יושרו האגדתי היה חביב על השופטים, שחילקו עבודות אלה). הבילויים היו תיאטרון ואופרה, ובימי א' רכבנו כלנו על אופניים ביער.

מדי פעם תקפה את אמי תשוקה לשינוי, ואז היו מזויזים את כל הרהיטים, צובעים, מרביקים טאפטים. אז היה אבי נעלם, וחזור אחרי תום המלאכה, שעליה ניצחה אמי כאלופה בשדה-ההקרב. על העולם המסודר הזה ירדה כמהלומה החללת אבי להגר לפלסטלינה, מייד עם עלות היטלר לשליטון. מוכרנו את הכל, מילאנו "ליפט" בספרים ובפסנתר, ובאנו לארץ שבה כל הכישרים וכל הניסיון וכל הידע של הורי היו שווים כקליפת-השום. אקלים אחר, שפה אחרת, תרבויות אחרת, מינהגים אחרים. אבי היה אז בן 45, ואמי בת 39. אני הייתי בריוק בן 10.

לאבי היה סרטיפיקאט (אשרת-הגירה) של "קאפיטליסט" — כלומר, הוא הביא ארצה אלף לירות אנגליות — סכום גדול בימים ההם. שהיה שווה למחירו של בית כן ארבע קומות ברחוב דיונגוף. אבי האמין לכל אדם, ותוך שנה לא נותרה לנו אלא שארית הרוח. אמי רכשה בה חנות-מכולת בשכונת פלורנטיין ועבדה בה מהשכם כבוקר עד מאוחר בערב. אבי עזר לה, ואני הבאתי לחמניות טריות ללירות של לקוחות לפני בית-הספר.

זה לא הצליח, והוריי פתחו מיכססה ברחוב דיונגוף. אמי עבדה כ-14 שעות כיום בגיהוץ כותנות, ואבי הביא את הכביסה על אופניים ללקוחות. אני ישנתי בין ערימות הכביסה המלוכלכת. היינו עניים מרודים, והתקיימנו בקושי.

אינני זוכר אף תלונה אחת מפי אמי במשך כל השנים הארוכות — כעשרים — שבהן עבדה כן, שיבעה ימים בשבוע, כשהמגנז החם והבד בידה, בקיץ ובחורף, ואילו אבי, שגם הוא עבד עבודה גופנית מפרכת, כשהוא רוכב על אופניו, היה מאושר כפי שלא היה בגרמניה, כאשר ישב על כורסה לפני שולחן-הכתיבה.

הפיצויים מגרמניה הצילו את אמי מעבודת-פרך. אבי לא זכה בהם עוד. הוא נפטר — לרעתי מעבודה קשה — לפני שהגיעו. אמי התחילה כחיים חרושים, זו הפעם השלישית בחייה, בחברת בעל חדש. שגם הוא נפטר בינתיים. עכשיו היא חיה כפנסיונרית אצל אחותי. היא קוראת ספרים גרמניים על אהבה וכיוצא בזה, משחקת ביריד' ומשתעשעת עם נגנים וחימשים. שום דבר אינו מרדיג אותה.

ולכתבים

אגיד אתמוול...

אלוהים, הצל אותי מפני כתיב-טלוויזיה אמנותיים! אני אדם פשוט. אני אוהב סינג'ון פשוט. שידברו אליי בלשון עבר על דברים שקרו בעבר, בלשון הווה על מה שמתרחש בהווה ובלשון תתיד על מה שיקרה בעתיד. איני יכול לסבול כתיבים המוכרים על צייר שנפטר בשיבה טובה לפני 30 שנה ומספרים ש"הוא עובר לצרפת ומצויר נוף הררי". אני יכול לסבול עוד פחות כתב המגלה לנו ש"פגשנו את השר בעת ביקור במפעל בעפולה, יותר מאוחר הוא יאמר לנו שהמצב הכלכלי...".

אנא, כתבים יקרים (רתמי משמע): אולי תשאירו את הסינג'ון האמנותי-מסע בכתבים בלתי-לסיפורות, ותדברו אלינו בשפת בני-אדם?

ידי פרט אחרי פרט בצירוף-ענק על תיקרה של בניין, כמו מיכאל-אנג'לו לכנסיה הסיסטינית? כשבייל מהו בלוטו אפשר להרוויח יותר, וביתר בקלות!

היכן

הגיבורים כולם

את אמנון בדקנר מטרידה שאלה אחרת: מרוע זה אין בכל הסיפורות העברית החדשה אף גיבור אחד?

גיבור גדול, כמו רון קיחוט, או גיבור קטן, כמו רמפול. אבל גיבור שחשוב לך מה קורה עימו. שאתה שואל את עצמך איך היה הוא מתנהג במצב שנתקלתי בו? גיבור היכול לשמש כדגם לחיקוי.

עמדנו במסיבה, וגברת צעירה ונאה, מרצה לסיפורות, הכחישה את ההנחה. בקשנו ממנה להעלות בזכרונה אף גיבור אחד של רומן ישראלי, מישוהו כמו רט באטלר או סקארלט או'הארה. שלא לדבר על ענקי הסיפורות.

הגברת חשבה וחשבה, ולא זכרה. או היה הסיבה?

הסיבה היחידה שיכולתי להעלות על דעתי (אחרי כוסות

מהרגע שאמנון רובינשטיין נטל לידו את תיק התיקשורת, חרלתי להתעניין ברעיונותיו על המצב הבינלאומי של ישראל, על מיטש-החיים הליברלי ועל הדרך לטיפול בסטאנפלאציה.

רובינשטיין

מעניין אותי רק דבר אחד ויחיד: השפעתו על מצב הטלפון שלי. מערכת-הטלפונים במדינה מתפרקת. היא לא ירדה עדיין לרמה של מצרים, אך היא קרובה לה יותר מאשר לרמה של איטליה, למשל. שיחת-טלפון מתלא-כיבי לירושלים הפכה להפתקה מרתקת, וגם בתוך תל-אביב עצמה מלווה כל שיחה במתח רב. האם ייווצר הקשר בפעם השלישית או החמישית? האם אהיה על הקו לברי עם בתי שחי, או שנתחלק בחוויה זו עם זוג אחר, המדבר במיכטא רוסי?

הטלפון הוא אחד המורדים המדויקים ביותר למצבה של החברה. מבחינה טלפונית חרלה ישראל זה מכבר מלהיות מדינה מערבית מודרנית. היא נמצאת אי-שם בין אמציה לבוצואננה הצפונית.

אז מה אמנון רובינשטיין אשם בזה?

אהה, על זה הוא היה צריך לחשוב לפני שקיבל על עצמו את התפקיד.

כאשר אני מנסה לחייג ויש מישוהו על הקו — אני מקלל את רובינשטיין. כאשר אני מנסה בפעם העשרים להתקשר עם ירושלים ואיני מצליח — אני מקלל את אמנון. כששיחה שלי נקטעת באמצע — רובינשטיין. כשאני שומע אף מילה אחת — אמנון. וכשאני רואה באותו הזמן את רובינשטיין בטלוויזיה, כשהוא מבטא את חלומו על הערוץ השני — אני מקלל את אמנון כפליים.

לכל הרוחות, בן-אדם, תראג קודם-כל לך שהטלפון יפעל בסדר: מפני שאם הטלפון לא יהיה בסדר בעוד שנה — אתה גמור! רצית שינוי? תקן את המערכת הטלפונית!

אין כסף? זוהי הבעיה שלך!

אז זהו זה, אמנון, חשוב על זה. הפעם ממשלה עם שינוי.

גאוים בעפולה

ליד שולחן בכסית מתגלה מזה כמה שבועות ויכוח על השאלה: מרוע מצטיינים הישראליים רק בשלושה-ארבעה נושאים, ואינם מסוגלים להצטיין בשום שטח אחר?

מרוע אנחנו עלובים באולימפיאדה? מרוע לא נבנה אף בניין אחד הראוי לשמו בכל מאה שנות ההתנחלות הציונית בארץ? מרוע יש בארץ משוררים בעריים בעלי שיעור-קומה, אך לא נכתב בארץ אף רומן אחד היכול לתבוע את מקומו בשורה הראשונה או השנייה של הסיפור העולמי? (עגנון היה נטע זה, לא יוצר ישראלי אמיתי.) מרוע יש לנו מבצעים מוסיקליים מצויינים, הרוכשים לעצמם שם בעולם, אך אין לנו אף מלחין ירצני אחד? מה קרה לצה"ל בדרך ממילחמת ששת-הימים לסולטאן יעקוב? מרוע מסוגלים מרענים ישראליים להצטיין כשהם עובדים באוניברסיטה ורה, אך חוזרים לבינוניות אפרורית כחוזרים ארצה?

אחת התיאוריות שלי היא, שהדבר נובע מאי-יכולתו של הישראלי המצוי לדייק במשהו. אתה מוציא את מכוניתך מן המוסך ומגלה שהלקויים תוקנו כ-90%. לעולם לא ב-100%. ובניתיים נעלם איזשהו חלק, ומכיוון שאותם האנשים עובדים גם במוסכים של צה"ל, איני מניח שהמצב שם שונה. ומרוע יהיה המגיד שונה מאישה-מוסך, שלמד עימו באותה הכיתה?

זה מתחיל בכית-הספר. כמה מורות בארץ מקפידות בכיתה ב' על כל הילדים יכתבו לאבא-אמא מיכתב נקי, מסודר, כשהתאריך מעליו והחתימה מתחתיו? (וכמה מיכתבים אנחנו מקבלים עד היום מדי מזכירות ומנהלים, שאינם נושאים שום תאריך בכלל?)

גידעו סאמט אומר דברים רומים, בצורה קצת שונה. הוא טוען שהישראלי יכול להצטיין בשטח שבו כפויים עליו כללים נוקי-שים ובלתי-משתנים (ביצוע של מוסיקה קלאסית, למשל) או שאין בו שום כללים בכלל (כגון שירה). אך בשטח שבו הכללים אינם נוקשים, כלל חיוניים להצלחה, אין הוא מסוגל להגיע לשלמות. חסר התמריץ.

חסר התמריץ, חוסר התשוקה להצטיינות, ההשלמה עם הבינוניות בכל השטחים — אלה הן צרות, הנובעות ממעמקי התודעה הלאומית. אין ספק שלמערב-ההינדון יש חלק גדול בכך. ההתחרות בכית-הספר חוסלה, מתוך הגומה מטופשת של רעיון השוויוניות. האווירה הכללית בחברה הישראלית בוודאי תורמת לכך תרומה נכבדה.

תמיד שאלתי את עצמי איך יכלה פירנצה של הרנסאנס — עיירה בגודל של עפולה תחתית — להוליד בשניים-שלושה דורות תריסר גאונים, מגדולי כל התקופות. אחת התשובות היא, לרעתי, שכאשר יש גאון אחד, הוא קובע טטנדרטים לכל הבאים אחריו. הוא נתן דוגמה של הצטיינות ויוצר תשוקה להצטיינות. הוא גורם לכך שכל אחד בסביבתו ררש יותר מעצמו ומאחרים. בישראל קורה ההיפך. מי שמתאמץ הוא פרייער. אין בשביל מה. התהילה היא נאלת הבינוניים, אמני האינטריגה, בעלי הקשרים. קל להיות ילד-פלא, קל להיות מרוסס. וכסף מרוויחים מהעלמת-מס ובחורסה.

מי אצלנו ישכב על הגב, במשך שבועות וחודשים, ויצייר כמו

אורי אבנרי

איתי

אחרות של קאמפארי) אינה מספקת, אך היה כרי להעניק לרדנבר עונית של צחוק.

אמרת: שום סופר עברי אינו מפרגן לגיבוריו.

אמא

חגגנו את יום-הולדתה ה-90 של אמי.

בירתה הקטנה של אחותי ישבה אמי, כשהיא מוקפת באוסף מישפחתי מגוון — בת ובן, נכדים, נינים וחימשים. היא מתקשה קצת בשמיעה ואינה מקפצת עוד על הגבעות, אך בפרינציפ אין היא אשה שונה מן שהיתה, בגיל חמישים פלוס, רוכבת-הקטנטוע הראשונה כחצות תל-אביב.

לפני שנתיים נפלה במדרגות. הידך שלה נשברה ליד אגן-הירכיים. הרופאים הנידו בראשם ודיברו על גיל וכו'. כעבור ימים לא-רבים יצאה אמי מבית-החולים ועלתה במדרגות ללירתה בקומה הרביעית.

כאשר ראיתי את הנין ששמו ארו, והחימשה, ששמה נחל, כשהם מקפצים עליה, חשבתי על מצב העולם כשהיתה אמי בת-גילם.

הוריי נישאו בשנת 1913, כשאמי היתה בת 18 ומשהו. העולם חי בשלום עמוק. שתי מילחמות-עולם נוראות היו חבויות בחיק העתיד. הכל היה מסודר, מאורגן ושלו, והיה נרמה שכך זה יימשך לנצח. כעבור שנה, כאשר נולדה יני, אחותי הבכורה, כבר היה העולם שרוי בתהויו-זבוהו, ומאות אלפים ניספו בטבח המטרף של מילחמת-העולם הראשונה.

אביאמי נפטר כשהיתה ילדה קטנה, וסבתי גידלה את שתי בנותיה בעזרת קרובים. אמי היתה פקידת-כנף, וכך הכירה את אבי, שהיה בנקאי צעיר ומומחה לבורסה. לנשואיהם הם קיבלו, כמתנה, תעודה על נטיעת עץ בפלסטלינה. אף אחד משניהם לא חלם שאי-פעם יראה את העץ הזה, ואת הארץ שבה ניטע, אם אכן ניטע.

אבי זכה למה שנקרא בגרמניה "חינוך הומאניסטי". כלומר: תחת ללמוד אנגלית וצרפתית, למד לאטינית ויוונית עתיקה, ידע בעל-פה את סיפרי הומרוס ומתהמקור והאמין בכל האידיאלים הרמים של הגינות, יושר, אמת, חרות, לכולל, כבוד אישי ועוד. לכן גם היה, כאשר נולדה יני, כאחות הציונים היו קבוצת-שוליים, והיחס אליהם בקהילת יהודי גרמניה היה כאל חברות אנשים כסף-מטורפים ספק-מגוחכים. אז אמרו כי "ציוני הוא יהודי שנותן כסף ליהודי שני כרי שזה יביא לפלסטלינה יהודי שלישי". אבי קרא ספרים, חלש על כל הקלאסיקה הגרמנית והיה משוגע למוסיקה. אז ניגן על צילו. אמי, לעומת זאת, היתה אשה